

A HARASZTI NYELVJÁRÁS SZÓKINCSE

BÓNA JULIA

Haraszti a szlavóniai nyelvjárás sajátosságos szigete, nyelvjárássziget a másik három szlavóniai ősmagyar településhez viszonyítva is, úgy-hogy közvetlen szomszédai nem *Kórógy*, *Rétfalu* és *László*, hanem a kö-vetkező faluk: *Koprin*, régi szerb település, *Koritna*, horvát-sokác falu, *Dobszin*, szerb falu, *Vladiszlavci* (Lacháza), a múlt században, főleg győriekből települt magyar falu, *Ernesztinovo*, 1945-ig német község, *Paulindvor*, a II. világháború után települt dobrovolyac falu, *Petrova Szlatina* újabb település.

Nyelvükben — a négy szlavóniai magyar őstelepülés közül — a harasztiak őrizték meg a legtöbb régiséget. Egyébként a másik három szlavóniai magyar falu nyelvéhez viszonyítva jelentékeny eltérés a harasztiak kiejtésében és a tájszók használatában mutatkozik.

Rövid jellemzésül megemlítem a haraszti nyelvjárás néhány saját-ságát.

A szlavóniai nyelvjárás és ezen belől a haraszti nyelvjárás az al-földi nyelvjáráshoz tartozik, mert a jellemzője az *ö*-zés. Viszont nem ismeri a haraszti nyelvjárás az alföldi és más nyelvjárások labiális *a* hangját, helyette rövid illabiális *á*-t ejt. Az *á* helyén *áo* diftongust ejtenek, de nem következetesen. Bizonyos általános hangképzésbeli tör-vényszerűségek ellenére is megfigyelhető, hogy a diftongusok ejtése a pillanatnyi hangulat, nem és kor szerint módosul. Pl. a rávág-ot így ejtik: *rávág*, holott *rávág*-ot várnánk. A rátarti-t pedig kétféle-képpen is hallottam ejteni: 1. *rátárti*, 2. *rátólárti*, Gyakoribb az első.

Ami a mássalhangzók használatát illeti, a legszembetűnőbb, hogy a harasztiak sohasem ejtenek ikerített és hosszú mássalhangzót, mindig csak rövidet, pl.: *tetem* = tettem, *ēcör* = egyszer, *bene* = benne, stb. A szláv nyelvből vett kölcsönszavakban mutatkozó hangképzésbeli kö-vetkezetlenségekre az eddigi kutatás nem vetett ügyet, ezek közül meg-említek néhányat. A szh. eredetű csákyát ez a nyj. *csáokjá* alakban ejti, holott csáokjá alakot várnánk, tárgyraggal meg: *csáokjúót*. Vagy *du-ván*-t ejt (= dohány), holott *duváo*-n-t várnánk. Mindez összefügg azzal a ténnyel is, hogy a szláv eredetű szókban nem illeszkedtek teljesen — ahogy erre már BALASSA JÓZSEF is rámutatott — az ellenkező hang-rendű magánhangzók. Pl. Harasztiban *dinyá* = dinnye, *pozdernjá* = poz-dorja, *gáláginyá* = galagonya. Ez a nyelvjárás sokszor változtatás nél-kül veszi át és őrzi meg a szerb-horvát nyelv szavait, pl. *pregácsá* 'ma-

gukszötte kötény' < szh. *pregača* ua.; *hodivám* 'halfogó eszköz' < kaj-h. *hodivam* ua., stb.

A szótövek szempontjából megjegyzem, hogy a *-v* nemcsak a *csév*, *nyelv* és a *név* alapalakban van meg, hanem *lév* is van, továbbképezve: *lévcse*, és *-v-re* végződik a jelentő mód jelen idő egyes szám 3. személyű alanyi ragozásban a *növ* = nő és a *rév* = ri is. A *tolu* = toll ugyanúgy *-u-ra* végződik, mint a *falu* és a *hamu*.

Van a magyarban néhány olyan szó, amely még mindig nomen-verbum (pl. *fagy*, *les*, *nyom*). A Harasztiban megőrzött *sudor* is ide sorolható. Az apók még a századfordulón is *sudortáók* a hajukat, és *sudor*-nak mondták magát a sodrott haját is. A haraszi *sudor*-nak az irodalmi nyelvben *sodor* felel meg, ezt is használjuk nemcsak igei jelentésben, hanem főnévi jelentésben is, mikor a *víz sodr-á-ról* beszélnek. BALASSA JÓZSEF *sudrás*-t jegyzett fel (A slav. nyj. 25).

A haraszi nyelvjárásban van *sányár* ige is, melynek a nyelvjárások legnagyobb részében már csak továbbképzett alakja van meg: a *sanyarú*. „A vizske *mëksányári* a buzáót.”

A haraszi nyelvjárás nagyon kedveli a kicsinyítőképzős szavakat, pl. *lév-cse*, *fi-ke* 'fiúcska', *visz-ke* 'vizecske', stb. Nem magyar kicsinyítő képző van azonban a haraszi *rérica* szón, melynek jelentése: 'a sógor felesége'. D. BARTA KATALIN „A szlavóniai nyelvjárás szóképzése” című tanulmányában ezt a *rérica* szót magyar kicsinyítő képzős származék-nak tartja. Ennek a szónak *-ca* képzője szerb-horvát eredetű, asszony-név képző, erre mutat a szó jelentése is: *réri* 'sógor', *rérica* 'a sógor felesége' (vö. szh. *ucitelj* 'tanító' + *-ca*: *uciteljica* tanítónő; *doktor* 'orvos' + *-ca*: *doktorica* 'orvosnő').

Külön ki szeretném emelni képzése miatt a haraszi 'hintá' jelentésű *inóká* szót, mely alighanem összefügg az *ing*, *inog*, igével. Az *inog* viszont a SzófSz. szerint összefügg az *indul*, *indít* igével. Ebben az esetben azonban az *inog* és az *indul*, *indít* töve *in-*. Az *inóká* ezek alapján így elemezhető: *in-* szótő, ehhez járult az *-ó* igenévképző pl. *hint-ó*, *hint-a*), s az *inó* igenév főnévesülése után kapta a *-ka* kicsinyítő képzőt a haraszi nyelvjárásban. Az *inókázni* 'hintázni' ige az *inóká* fn. származéka.

Szótörténeti jelentősége miatt megemlítem még itt a 'félajtó, amit rendszerint vesszöböl fontak' jelentésű *sérény* alakú haraszi szót. A *sérény*-t ma már nem fonják, hanem lécekből szegezik össze, de még mindig *sérény*-nek hívják. A NySz. a *serény*-nek ezt a jelentését nem ismeri. A sodrást jelentő *ser-* tö származéka, ennek változata a 'vesszőfonadék jelentésű *csérény*. Ennek a haraszi vesszöböl font *sérény*-nek alak- és jelentésváltozata: *csérény* sokféle 'vesszöböl font tárgy' jelentésváltozata a 'juba' és az 'agilis'. Az egész szócsalád történetére nézve MÉSZÖLY GEDEON adta meg a helyes magyarázatot (A *cserény* szó története, Népünk és Nyelvünk, II, 157—175).

¹ D. Bartha Katalin: „A szlavóniai nyelvjárás szóképzése” Magyar Nyelvjárások. I.: 61.

Mondattani tekintetben igen jellemző erre a nyelvjárásra a sűrűn előforduló, régi eredetű főnévi igenév melletti jelöletlen tárgy. Kendert kötni helyett Harasztiban azt mondják: *kendörkötni*. Ilyen szerkezetek még: *bábnýáni*, *buzúváogni* 'aratni', *buzáhordáni* 'búzát hordani', *répászéni* 'répát szedni', *pérászéni* 'krumplit szedni' (a *péru* horvát jövevényszó). Az ilyen kifejezések eleven alakok Haraszi nyelvjárásban.

Ez után a rövid tájékoztatás után áttérek Haraszi szókincsének a jellemzésére.

HARASZTI SZÓKINCSENEK ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

Haraszi nyelvének elszigeteltsége már majdnem négy évszázados, érthető tehát, hogy szókincsében sok megőrzött régiség is van, de igen sokat merített és fejlesztett ez a nyelvjárás önmagából is. Gondolok itt olyasmire, hogy egy-egy szónak más vagy többféle jelentése fejlődött, származékszavak keletkeztek, amelyeknek tartalma sajátos. A hangutánzó és hangulatfestő szavak gazdagsága is jellemzi ezt a nyelvjárást. De sokat merített ez a nyelvjárás a körülötte levő szerb-horvát nyelvjárást beszélő települések nyelvéből is, az itt élő magyar és szerb-horvát nép békességben élt egymással és szükségképpen hatottak egymás nyelvére.

MEGŐRZÖTT RÉGISÉGEK HARASZTI NYELVJÁRÁSBAN

A harasziak népviseletüket hol *kebél*-nek, hol kicsinyítő képzővel ellátva *kebélcse*-nek mondják. A népviselet jelentésű *kebél* még élő nyelvi alak s kétségtelennek látom, hogy itt megőrzött régiségről van szó. A vogulban tudvalevő, hogy van 'ruha öble' jelentésű *kēpel*, a NySz. pedig közöl egy *kebeles* köntös alakot, igaz, hogy már nem konkrét, hanem átvitt jelentéstartalommal: „Mennyivel inkább szükségesbmi-nékünk a gonosz szokások és törvénytelen hajlandóságok kebeles köntösét le-vetnünk”.² Itt a „kebeles köntös” hasonló jelzős szerkezet, mint a harasziak ajkán élő *mejes pentyőj* 'alsó ing-féle'. S bár nyelvemlékeinkből nem mutatható ki olyan adat, amelyben a *kebel* vagy *kebél* egymagában is ruhát jelentene, mégis kézenfekvőnek látom, hogy a *kebeles köntös* összetétele előtt elhett a magyarság nyelvében a *kebel*, *kebél* 'ruha, ruha öble' jelentésű szó is, s azt a szlavóniai magyarság őrizte meg számunkra *kebél*, *kebélcse* 'népviselet' jelentésben. Persze az sincs kizárva, hogy a „kebeles köntös” összetétel első tagja átvette a jelzett szó jelentését is, ami gyakori a magyarban (vö. *javasember*: *javas*; *fekete kávé*: *fekete*). Első feltevésemet mégis valószínűbbnek tartom. A harasziak népviseletének történeti és összehasonlító vizsgálata bizonyára újabb adatokat tárhatna fel s megvilágítaná a szó eredetének, valamint a megőrzés lehetőségének körülményeit is.

² NySz.-ből (Csuzi. Sip. 542).

A szer előfordulása és jelentése nyelvünkben igen sokrétű. Harasztiban a *szér*, *ször* 'ruházat, minden szükséges darabbal együtt'. Szárma-zéka a férhóménő szeri 'kelengye' és hálószeri 'halotti ruha'⁵.

A feleközet Harasztiban 'nagy család, ágazat, genus' jelentésű (vö. NySz.). 'Nagy család' jelentésben használják a *nemzetség* szót, s a *nemzetségs nyavaja* öröklődő családi nyavalya, viszont a *nemzet* itt 'fajzat'. „Sáóndor Palkó, Sáóndor Éviká mind oján erős nemzetök vóták égyöm”.

A NySz. közöl egy megkérdőjelezett *fike* adatot: „Im csiodalkoszm az Kys Martton dolgan, hogj megjs somy jo vegeth nem vegezethét az fike vele; kógelmedeth keróm, hogj kgedys eróltesse az fiketh, hogj adig ne hajjon nudny, hanem eiel napal raitha legión, hogj vógie ky azt az onath imar raitha, ha az tóby nem leheth” (RMNy. 111, 6). A *fike* szó szlavóniai előfordulása és jelentése egészen biztossá teszi, hogy a régi nyelvben előforduló *fike* is 'fiú, fiúcska' jelentésű, *fi* + -ke kicsinyítő képzővel.

Amíg megvolt a nagy család, a fiatal házasoknak külön kis szobájuk volt, amit *ól*-nak neveztek. „Vásáórnápi nap béméntünk áz ólbá áz urámál. Jó embörce voút”. A régiségben akad: *barom-ól*, *dísznó-ól*, *lábas-ól*, *réce-ól*, de olyan szobát, ahol emberek laktak, nem neveztek *ól*-nak, a NySz. és más szótárak nem tudnak róla. A szlavóniai adat talán az állattartással kapcsolatos, régebbi életmódot és építkezést tükrözi. A szónak vannak egyéb jelentésváltozatai is (l. a szójegyzéket).

A *szíró* 'szerű' Harasztiban a múlt század végén tűnt el, amikor a nagy család, a ház és vagyonközösség fokozatosan széthullott. Amíg megvolt a *szíró*, ott volt a *tenös-ól* 'tehenes ól', a *pelénös* 'polyvatartó csúr', kint volt a *szírón* a nyomtatás is. Minden nagy családnak megvolt a maga *szíróje*. A szerűk megléte kertés településformára enged következtetni.

A ház közepén végigfutó mestergerendát Harasztiban *ideg*-nek hívják. Az *ideg* eredeti jelentése 'in, ij-ideg, kötél'. Mai jelentését a nyelvújítóknak köszönheti (SzófSz.). Harasztiban egyetlen egyszer sem hallottam az *ideg* szót 'nervus' jelentésben, s az *ideges* szót sem használják mai jelentésben. Ezért valószínűnek tartom, hogy a mestergerenda jelentésű *ideg* megőrzött régiség lehet, hiszen a mestergerenda alakját tekintve is olyan, mint a kifeszített kötél. Lehet, hogy a mestergerendának *ideg* elnevezése a ház eredetibb szerkezetének az emléke. Ezt, sajnos, régi nyelvi adattal vagy a rokon nyelvekben megőrzött hasonló ill. ugyanilyen jelentésű adattal egyelőre bizonyítani nem tudom.

A haraszi *rekeszt* 'kerítés' összevethető a NySz. következő adatával: „veztegseeg nekól valo kalastorom olyan minth az *rekezt* nekól valo *kerth*”.

A *bimbojá* (alakját tekintve vö. a *csúpjá*, *sárjújá* szavakkal, melyeket csak így, birtokos személyranggal ellátva használnak Harasztiban) a régiségben és a mai köznyelvben is *bimbó* alakú. Igen érdekes, hogy

⁵ Nyiri Antal: „A had és a szer” Acta. Nyelv és irodalom. 11. Szeged, 1956. 104—132

a NySz. s más szótárak is csak egy jelentését közlik: 'gemma', a harasziaknál 'mag' jelentése is van. Pl. „Kiverték a len *bimbojáót*”.

A *leshetetlen* szónak 'türelmetlen' jelentése a vadászat *les* fogalmával kapcsolatban alakulhatott ki. Aki a lesen nem képes kivárni a vadat, türelmetlen (vö. *lesheti* 'várhatja'). „Te Rebekcsá oján *leshetetlen* vágyol”.

A *lövődék* 'pille, pillangó' szóra vö. a NySz. 'papilio, hepiolus' jelentésű *lövődék* szavát.

A régi nyelven kívül csak a szlavóniai nyelvjárásból ismerünk adatokat az ismeretlen eredetű, 'gyeplő' jelentésű *ere* szóra. A gyeplőszár neve itt: *ereszúór*. Megjegyzendő még: *erefű*.

A harasziak beszédjükben igen gyakran használják az *egyöm* szócskát. A NySz. is számontartja s két jelentést tulajdonít az *egyöm*-nek: 1. 'nempe, scilicet', 2. 'inquam'. Megvan az *egyöm* az Ormányságban is, mint élő nyelvi alak. Ha mondatkörnyezetében vizsgáljuk a szót, a leggyakrabban 'kedveském' jelentésben fordul elő az Ormányságban is, Szlavóniában is, ezenkívül mint jelentésnélküli pótlékszó.

A főkötőbe horgolt minta neve *hárgáská*. Töröl helyett úgy mondják, hogy *keny*, törölget helyet pedig *kendős*, az edénytörölő: *kendőső*. Csokol helyett úgy is mondják *ápol*. „Mégápoli a fíket”. A színes pamut, amit mellékként szőnek a bél közé *hizoná*. A fül helyett néha azt mondják *hálóká*. Pl. „Jó hálókáoja van”. A népviselethez használt kötényt *tákáritó*-nak nevezik (vö. *takarét* ige 'öriz, gonddal óv' pl. ruhát. OrmSz.). Az elájultra azt mondják, hogy *higul*, *elhigul*. A *csucok* csutkája valaminek, pl. almának, kukoricának stb. Amikor a szűroznak, akkor azt mondják, hogy *fiókáská*-t varrnak. Az övet mondják *szorító*-nak is. A faragott, ácsolt ládának, melynek négy szarva van — a tárgy ismert másutt is — itt *kócság* a neve. A fehéreneműt, ruhaneműt tartják benne: A vert főkötőn a madárformájú minta neve *madárázó*, a levélformájúé *leveléske*. A *rúósok* és a *rúóskol* alakot sem ismerik más szótárak. A *rúósok* 'Haspel, Garnwinde', talán az *áspa*, régi *ásp* változatának igei származékából alakult a következőképp: *rá-áspol* > *ráspol* > *ráskol*: > *rások*. PENAVIN OLGA pedig „Kórógy nyelvében található idegen elemek” című dolgozatában szh. eredetűnek tartja a *rúósok* szót.* A gyékény tövén lévő gumó neve: *mocok*. A berakást a gyalcs-anyagból készült népviseleten *szédőtké*-nek mondják. A sütőknek *sütő* a neve, a kukoricakásával töltött hurka neve pedig *pisój*.

A más nyelvterületen *láp* alakban ismeretes 'úszó sziget' jelentésű szót GARAI 1910-ben *lábu* alakban jegyezte föl (kézirat). Ilyen alakban már nem hallottam, csak *láóbó*-nak (vö. MÉSZÖLY: Szegedi Füzeek III, 87).

A NySz. megkérdőjelezve közli a *zele*, *szele* szavakat. „Az nagy zele bak soce Pazmany Peter vramtol nem ferhet el” (Bal: Epin. 2). A szó megfejtését már BALASSA JÓZSEF³ megadta épp a Harasztiban még élő *zelepatka* összetétellel összevetve a régi nyelv adatát. A *zelepatka*,

* Penavin Olga: „Kórógy nyelvében található idegen elemek”, Godisnjak I. szinyara szó 233. lapon.

³ Balassa József: „A szlavóniai nyelvjárás” Bpest, 1894. Különnyomat a „Magyar Nyelvőr” XXIII. kötetéből. 1—35.

zelepatka összetétel első tagja: a *zele* 'hím'-et jelent, a *zele bak* tehát 'hím bak' jelentésű, a *bak* magyarazza a *zele* szót. A *zelepatka* pedig 'gácsér'. Az első tag eredete ismeretlen, a második tagja, a *pata*, *patka* szh. eredetű.

A *szén* ma is 'tűz' jelentésű Harasztiban. Van néhány összetétel is, melynek első tagja ugyancsak *szén*, pl.: *szénhej*, *szénvonó*; *szénküves ácskó*; a taplót, később a tűzkövet tartották benne és *szenes háóz* konyha. (Vö. a NySz. adatait is).⁴

A *fárág* szót a harasztiak nem 'sculpo' jelentésben őrzik, ilyen jelentésben *farag* helyett *ráváóg*-ot mondanak, pl. „Cifrásáógok, ákiket ráváógnák”. A *fárág* szót akkor használják, ha azt akarják mondani, hogy valaki tisztítsa meg a halat vagy hogy gyaluljon meg valamit, pl.: „Petykó, faragd még egyöm a hálát”. A NySz. a *farag* címszó 2. pontja alatt közöl egy adatot ugyancsak ilyen értelmezésben: „Éles lével csuka: az csukát faragd szépön, hasasd ketté, sózd meg” (Radv. Csal. 111, 43, NySz.).

Versenyez helyett azt mondják Harasztiban, hogy *hálátköz*. Ilyen szót nem ismerünk más nyelvjárásokban. A NySz. sem ismer ilyen képzésű alakot, van azonban néhány adat a *halad* címszó alatt, ott a *halad*-nak 'superemineo, emineo' jelentése van: „Sok köz ember *haladja* hadnagyt, több hadnagy előzi commendérozóját” (NySz. I: 1279, 3. jel.). Az ilyen jelentésű *halad* igéből képezték a visszaható -köz képzővel a harasztiak a *hálátköz* szót. Pl. „*Hálátköz* ki jobban”.

Harasztiban *méktürenik* 'megbicsaklik'. A NySz. *megettüremik* 'rugas contraho' jelentésű alakot ismer, tehát a *megettürenik*-kel hasonló jelentésű. Ugyanígy régiség a 'megüt, ütlegel' jelentésű *megettápogát* ige is, amely közkedvelten használt szó Harasztiban. Pl. „Máj *megettápogáti* a háótaót a kolosbotál.” A NySz. *Tapogat* címszó alatt egyetlen adatot közöl a szólások fejezetben, ahol a *tapogat*-nak 'ütlegel, üt' jelentése van: „Bottal fogják *tapogatni* hátadat” (SzD. MVir. 69).

Az olyan kifejezések, mint a Harasztiban gyakran hallható: „*úzi á boszút*”, elég gyakoriak a régiségben is, de nem 'bosszant' jelentésben, ahogy az a harasztiaknál él, hanem 'maledicus, contumelia, gyaláz' valamint 'bosszú, büntetés' jelentésben. Az *üszköl* 'kerget' is szívesen használt ige Szlavóniában. (vö. NySz. *üzdögel meg-üzel* címszókat). A 'kiált, kiabál' jelentésű *üvöt* is gyakori. Ez utóbbira a kódexeinkből is igen sok adatot idézhetnénk 'clamo, kiabál, kiált' jelentésben: „*luólt ók felséges Istenhez, ki iol tót ennekem*”. (AporK. 1.).

A HARASZTI NYELVJÁRÁSRA JELLEMZŐ EGYÉB JELENTÉSVÁLTOZATOK

A *mögbeszél* a köznyelvben 'megtárgyal' jelentésű, a harasztiak 'megbírál' jelentésben használják. A szólás-mondás helyett *szóbeszéd*-et mondanak. A *megnnyíz* 'meglop' jelentésű, a *mögppókoz* 'felfúródik' ér-

⁴ *Nyiri Antal*: „A tűzgerjesztés magyar nyelvi kifejezéseinek történetéből” Acta Univ. Szegediensis. Nyelv és irodalom. Szeged, 1955.

telmü. A *mérög* 'háborúságot, összeveszést' jelent. A szobát *nagyháoz*-nak mondják, a kicsiket pedig, ahol a fiatalok háltak *ól*-nak. *Alszik* helyett az járja, hogy *nyugtút*. Az *öreg*-nek 'nagy' jelentése van, pl. *öreg píz*, az ezer dinárra mondják; vagy *öregszemű kukoricá*, *öregbétű* 'nagybetű'. A *nagyon* helyett pedig azt mondják *nágy*, pl. „*Nágy* fén van magáóvál”. Az *orvos* jelentése nem doktor, hanem orvosság. A *szükös* szót 'szükséges' jelentésben használják. A *zörög* 'zsémbel, morog' értelmű, a *réce* pedig vadkacsát is jelent. A *süger* sekélyvíz jelentésű.

HANGUTÁNZÓ ÉS HANGULATFESTŐ SZÓK

Nyelvük rendkívül gazdag hangutánzó szókban, s ezekkel az állapotot, mozgást, természeti hangot utánzó nyelvbeli hangsorokat tartalmazó szavakkal igen gyakran élnek.

Csiláhálá 'dobójáték', *durjogát* 'durrogat', *fitykaól* 'füttyülget', *héhenteni* 'lélegzetet venni, éneklés közben megállni', *korciáz* 'kivágott jeget köt a cipő talpára és csúszkál', *pingő* 'csengő', *kotogó* 'kolomp', *gyigyó* 'elmaradt, kicsi malac', *pecogát* 'ütöget', *titárú* 'trombita', *zút* 'dob, üt', *tátyenküeszü* 'feledékeny', *kákálétya-eszü* 'szeles', *hábertyábeszéd* 'fölösleges, értelmetlen beszéd', *kátyvóón* 'piszkosan', *lotyotán* 'gyűrötten', *bibóc-náp* 'ha berúgott valaki, akkor mondják, hogy *bibóc nápjá van*.

SAJÁTOS ÖSSZETÉTELEK

A hibás szilvára azt mondják *nánó szilvá*. Az olyan beszédre, amelynek semmi értelme *óperjübeszéd*, a körben forgó hintának neve *ördög-hintá*. A katicabogarat *petibogáór*-nak, a szeles, bolondos embert *szél-eszü*-nek mondják. A vakondok *pockán*, a tiszta víz kezetlen *viszke*, a *keszkenyő* kendő, a *kézkenyő* pedig *törölköző*, a *kimikimi* 'sokféle, mindenféle' és nem 'nagynehezen, nagy kinnal' ahogy azt BALASSA JÓZSEF értelmezte (i. m. 32. l.). A *szelöslévcse* 'rántott leves', a *hajmaszelős* 'vöröshagyma mártás'. A bort néha *gunyhólévcsenek* is mondják; a lepedő, amit a halott alá tesznek a *hálóponyvá*, a vonatot mondják úgy is, hogy *tűzkocsi*. A kiöregedett, öreg ember *topos tőke*, az öreg, pudvás fa *topos fá*, az a perc, amikor az asszony szül a *termőórú*, s a ház, ahol még a századfordulón is együtt élt a nagycsalád a *törzsház*, az egy darabban maradt föld pedig a *törzsföd*. Az az ember, aki nem gondolja meg, hogy mit csinál a *váószonpáól-eszü*. A latin eredetű fácán helyett *vüd-kákás*-t mondanak, a szövésnél használt vékony rúdnak pedig, amelyre kötél, ill, madzag van erősítve *végzőkötél* a neve. Pl. „A *végzőkötélet* ráóköttük a mázágál a hásalórá, a kötél vége még a nyistpáócára került. Amikó végesztök a szüvöt így vouit egyöm”. A főkéntön található *minták* neve: *kétsárkú leveléske*, *két ákásztolátká*. A tetőhöz hasonló alakú faalkotmány, amit régebben a sírra tettek az *orvoskoporsó*. Az

eleven bötyök főtt tészta-étel neve. A pirított kenyeret *piros kenyércsének* mondják, a passzírozás után maradt hulladék pedig *párádicson-törköj*. A rothadt sást *dögsáós*-nak mondják. Az a vászon, amit az aszszonyok eladásra szöttek, hogy a kapott pénzből ruházhassák gyermekeiket *pézös váószon*, *pézös ponyvó* volt. Az élheterlen, ügyetlen ember *fejjetlenláób*, az a tuskó pedig, ahol a fát vágják a *fágító*. Annak a 'hó, nix'-nek a neve, amely márciusban esik *ficsikehozó*. A pecsétésüveg neve *futotüveg*.

JÖVEVÉNYSZAVAK

A jövevényszavaknak Harasztiban több rétege van. Elsősorban a szerb-horvát nyelvből vettek kölcsön igen sokat, s ami igen érdekes, a kölcsönadó nyelv eredetibb szóalakját őrzik — a legtöbb esetben — még ma is. Amint a bevezetésben már rámutattam, egy-egy szón belül gyakran nem ment végbe az illeszkedés sem. A török jövevényszavak nagy része is szláv közvetítéssel került a nyelvükbe. A szláv szavak használatának nagy múltja van a harasztiai nyelvben s így szókincsük fejlődését is befolyásolta.

Van egy másik rétege is a kölcsönszavaknak, amely a kereskedelem útján terjedt el. Gondolok itt olyanokra mint pl. az *ebelásztí-cipő*, mely Harasztiban — Eszék közvetítésével — a XX. század elején jött divatba. Angol eredetű *everlasting* 'sokáig tartós anyag ill. cipő' — így hívták a kereskedők is. Vagy ilyen a *tintuk váól* (*tintuk* = dünn Tuch, ném. er.).

A jövevényszavak ismerete bizonyítja, hogy a kölcsönzés a szerb-horvát nyelvből fokozatosan történt. Pl. a *direktor* 'igazgató' jelentésű szó 1945 óta él a szókincsükbe és a 'kommunista' jelentésű *partijáós* is; ezzel szemben pl. a *zsinýárú* igen régi lehet. Erre lehet következtetni abból is, hogy a NySz.-ban is találunk rá adatokat: *zsinár*, *sinár*. A NySz. értelmezése szerint 'vanus, levis, vilis, parcus' jelentése volt. Harasztiban 'parcus' tehát 'fösvény, fukar, szűkmarkú' jelentésben használják.⁶ Vagy pl. a *zimác* szót BALASSA JÓZSEF még nem hallhatta amikor a múlt század végén Harasztiban járt, mert *zimác*-ot, 'téli lent' a századfordulón kezdtek vetni a környező szláv telepések és a közelben felépült lengyár hatására. Előbb csak nyári lent vetettek. Egy-egy szláv szó jelentékezése szókincsükben tehát a gazdasági, társadalmi kapcsolatokra és mozzanatokra is utal, ezért ez utóbbiak figyelembevétele igen fontos. De elősegítheti ez annak megértését is, hogy bár igen sok szláv jövevényszó van nyelvükben, miért nem érintette az alapjában nyelvük szellemét és szerkezetét.

Harasztí szomszédságában, mint már említettem, szerb és horvát települések vannak. A falu törzslakói a *Sülyös*, *Illés*, *Batona*, *Kürtös*, *Magdika*, *Siklós*, *Balázs*, *Izsák*, *Istóka*, *Ferkó*, *Marcsit*, *Mosoni*, *Matyó*, *Dudás* és *Jóni* nemzetség. Ezek közé régen betelepült a *Pozsár* nemzet-

⁶ Kniezsa István: „A magyar nyelv szláv jövevényszavai” 1. *zsinár* címszó. 1/2, 976.

ség, melyből ma 8 család van Harasztiban, aztán az *Ivó* és *Milos* nemzetség. E nevek szláv eredetűek. Az *Ivó* és *Milos* család kihalt, de a *Pozsár* nemzetség 8 családot számol, és a harasztiak törzslakóknak tartják őket, de saját maguk is magukat. Mivel már a legrégebbi ránk maradt jegyzőkönyvekben és anyakönyvekben is találkozunk a nevükkel, tehát már 1760 körül is, nyilvánvaló, hogy legalább is két évszázaddal előbb történt betelepülésről van szó.

Koprin szerb falu és Haraszti közt már a XVIII. század első felében igen szoros kapcsolat épült ki, ugyanis a harasztiak ekléziája egészen 1768-ig *Kapornán*, tehát *Koprinban* volt, ahol akkor is szerbek laktak. A disznók, lovak legeltetése a környező mocsarakban is, egészen a múlt század végéig, ahogy a jegyzőkönyvekből kimutatható — közösen történt.

Az egyik *Pozsár* család *Csósó* melléknevének kialakulása ill. története is amellel bizonyít, hogy *Koprin*, *Koritna* és *Haraszti* közt, a környező szerbek és a haraszti magyarok közt állandó és kereskedelmi jellegű, gazdasági jellegű kapcsolatok is voltak, annak ellenére, hogy egészen a múlt század végéig, amíg nem történt meg a lecsapolás, amíg mocsaras terület úgynevezett *láobok* vették körül Harasztit, a falu megközelítése nem is volt olyan egyszerű. Emellett tanúskodik a megőrzött levéltári anyag, a jegyzőkönyvek egy-egy idevonatkozó bejegyzése is.⁷

SZLÁV JÖVEVÉNYSZAVAK

a) Földművelés, halászat, állattartás

A lépmetzéshez használt sarlófélét *koszér*-nak mondják, a lapályos, völgyes földrész neve *málaká* (*máláóká*-nak is hallottam ejteni). A 'török, kóc, stupa' neve *pozdernyá*, a korán érő szilvát *óra-bora*-nak mondták, amíg volt szilvásuk a Dombok nevű határrészen. A lisztet *poháój*-nak mondják. (= ez ma már csak az öregek ajkán élő alak). A krumplit *pérá*-nak nevezik, a pulykát *purá*-nak. A szőlőcsész neve *pudáór*. Borónál helyett azt mondják *igliz*, a boronát pedig *igli*-nek (ez utóbbit *sámáörtövicsk* ágaiból csinálták). Az 'apró, sárga paradicsom' neve, amilyent a múlt század végéig termeltek: *bobojó*, a dinnye *dinyá*, a büköny *gráónicá*, a szőlővessző *venyige*, a gyapjú *vunyá*, a téli len *zimác*. A merőleges tengelyen forgó szerkezet neve, melyre a fonalat kifeszítik a *vitól*, a fésű, amin a lent bontják a *gerebén*, a munkafolyamat, ill. cselekvés neve: *gerebénéz*. A másutt gombolyítófának meg tekerőnek nevezett szerkezet neve Harasztiban *pelenká*, 'Weberkamm' jelentésben a *bordá* szót használják. A csót *csév*-nek mondják. A *csév*-ből képzett származékok *csévlőfenék* 'amin a fonalat az orsóra gombolyítják'; *csévös-láodú* 'amiben a *csév*-eket tartják', a cselekvést kifejező ige pedig *csévöl*. Pl.

⁷ A jegyzőkönyvek megtalálhatók Harasztiban, a református eklézia irattárában és forrásértékűek. A jegyzőkönyvek és anyakönyvek nyilvántartási száma: Matricula 1. 1759—1789. Matricula 2. 1789-től napjainkig. Protocollum A. Protocollum B. Protocollum C. Protocollum 4. Jegyző Könyv 1821.

„A meléköt csévökre csévölik egyöm”. Megvan a *sujok* 'mosó és lentörő sulyok', ezenkívül a *sujkol* ige is. A szövőfa egyik tartozékának, a feszítőfának *porong* a neve, és a *müószor* 'orsó', amit PENAVIN OLGA (i. m. 235) 'csév'-nek értelmez, is szh. eredetű. A 'Vordergestell' neve *tájigá*, ebből összetétel a *tájigárúd*. A kukoricagörét *csárdük*-nak mondják, a disznóolat *kocsonyá*-nak (vö. szh. *kočina*); a pelyvatartó csúrt pedig *pélénösnek*. A hóka ló neve *liszá*. Olyat is mondanak, hogy: „Jünek á lovák á *hergijáóból*”. A szabadon legelő lovak csoportja a *hergija*, s a szh. ménes jelentésű *ergela* a megfelelője. A 'bunkósbót, dorong' neve *kolosbót*. Itt csak az összetétel első tagja a *kolos* szláv eredetű (vö. *kolb* 'dorong'). Az evőzőeszköz neve *csákjá* és van egy *hodivám* nevű halfogó eszközük is. Az 'Arbeit' jelentésű *munka* helyett azt mondják: *dolog*. Pl. „Nágy *dologbá* vágyok”.

b) A nagycsalád szervezete, családi élet

Azt a soros menyecskét, aki a háziasszonynak segít a főzés körül, amíg együtt volt a nagycsalád, *redusá*-nak hívták: PENAVIN OLGA (i. m. 233) 'lakodalmi főzőasszony' jelentésében közli ugyanezt a szót, de az kórógyi adat. A nagycsalád feje a *gázdú* volt. A ház- és vagyonközösséget, vagyis a nagycsaládot *zádrugá*-nak mondták. (Újabb jelentése a *zádrugá*-nak 'szövetkezet'). A *cselíd* szót 'ember' jelentésben is használják, csak kb. 1900 óta van 'szolgáló' jelentése is. A *rér*, *réri* mellett él a 'sógor' jelentésű *zete* is.

c) Építkezés, ház, berendezés

Tárábá-nak mondták a hasított fából készült kerítést, *tárábáház*-nak pedig az olyan házat, amelynek fala nem téglából volt, hanem hasított fából (a *taraba* szó oszmán-török, de a szh.-ok közvetítették). Volt *próstyá kerítés* is. Kórógyon 'akác, stb. bokrokból ültetett élő kerítés, egyenlőtlen magasságú, hulladékokból összeállított kerítés' jelentése van (l. PENAVIN OLGA, i. m. 234.), Harasztiban a *próstyá kerítés* deszka-szerűen hasogatott, faragott kerítés, amelynek felső részét néhány sor vesszővel fonták be. A falról lehullott vakolatot *krécs*-nek mondják, a kéményt *ákná*-nak, a kéménysöpröt pedig *áknáséprő*-nek. A *kándzsá* négyágú horog, amelynek segítségével a *vidröt* húzták ki a kútból. A kút fakeretét *kává*-nak mondják. Régebben a házepítésnél az alapot nem téglából rakták Harasztiban, hanem vastag fatörzset, úgynevezett *báburá*-t tettek alapnak. A háztetőn levő vályogszerű faszervezetet *kuburá*-nak mondják. A kecskebakon álló fekvőhelyet *kulup*-nak mondják, a lepedőt *ponyvá*-nak, a gyapjú takarót pedig *lázsnák*-nak. A *hodáj*-nak tágas hely, szoba jelentése van nyelvükben, Kórógyon ezzel szemben, 'nagy, rosszul bebútorozott szoba' jelentésű (PENAVIN OLGA, i. m. 234). A *pecerá* 'pálinkafőző kunyhó', a *szokák* pedig mellékutca jelentésű.

d) Háziesszközök, étkezés

Néha azt is mondják süt helyett, hogy *gávászil*. Talán a szh. *kvas(ac)* 'kovász' a szó töve, s ebből képezték az igét: *kávász*: + *il* = ebből zöngésüléssel a -*k*-ból -*g*-: *gávászil*. A savanyú levest *készöcé*-nek mondják, de *sávájú lév*-nek is. Kórógyon PENAVIN OLGA közlése szerint a *készöce* 'félíg megfőtt szilvaíz' jelentésű. A szh.-ban *kiselica* 'savanyú leves'. Kétségtelen tehát, hogy az eredetibb jelentést a harasztiak őrzik és hogy a kórógyi adat már jelentésváltozást mutat (vö. PENAVIN OLGA i. m. 235). Az apró, sárga paradicsomból főzött levest *bobojó lév*nek mondták. A kukorica-, néha kenyérlisztből készült malé neve *prohá*, a krumplis-nudlié *pérápöcs* (csak az összetétel első tagja szh. eredetű). A kocsonya neve *pácsá*, a lekvaré *pökméz* (szh. *pekmez*), a kemencében sült lepény '*laksá*' (szh. *lokša* 'lepény'). PENAVIN OLGA lángos jelentésben közli Kórógyról (i. m. 235). A SzófSz. szerint végső fokon „a perzsa er. oszmán-török *lakše* 'metélt-fajta' szóra megy vissza, vándorútjának részletei azonban nem világosak”. A sör *pivo*, a rizs *pirincs*. A gyermekágyas asszonynak szülés után *pászitúételcsét* visznek. A fűzfakéregből készített háromszög alakú ivóeszköz neve *képöce* (vö. KNEIÉZA Szl. jöv. *képöce* címszó, — nem azonos ennek jelentésével). *Kápinyá*-nak a kobakot mondják és az abból készített vízmerő tököt. A piszkafa neve *szászág*, a szakajtóé *szátyor*. A bicskát néha *kuszturná*-nak mondják.

e) Ruházkodás

A magukszötte kötényt, amit nem a népviselethez, de mindennap viselnek, még ma is *pregácsá*-nak mondják. Volt *mosópregácsá*-juk is. BALASSA JÓZSEF⁸ 'kék házi kötény' értelmezése módosításra szorul, mert a fehér vászonkötényt is *pregácsá*-nak hívják. Pl. „Sütöl *válámit*? Aszt gondoltam, azért *fehérpregácsáozod* fél magád”. *Pregácsá* tehát minden olyan házi kötény, amit maguk szöttek; ezzel szemben a gyárilag készült, kereskedelem útján vett anyagot, illetve az abból készült kötényt, amit ünnepnap kötöttek a népviselethez, vagyis maguk elé: *tákáritó*. A házi kötényt, a maguk szötte anyagból készült kötényt sose mondják *takarító*-nak, csak *pregácsá*-nak. A harisnyát *csáráp*-nak mondják, a zoknit pedig *bokáós csáráp*-nak. A férfiak harisnyáját *szőrscsáráp*-nak. A *csáráp* szó a múlt század második felében került nyelvükbe. Hogy előbb nem, azt bizonyítja a következő száj-hagyomány is: Régen még ünnepnap sem viseltek lábbelit. Még télen is csak mezítláb jártak. Ha télen templomba mentek, *csöpüt* (lenkócot) vittek magukkal és *bögörébe viszkét*. A templom előtt megmosták a lábukat s a *toron* alatt (= torony alatt, azaz a templomban) a kicsi székre ülve, a *csöpüvel bébugyoláosztúók* (= a csepüvel begöngyölték) a lábukat. A férfiak sem viseltek régebben *szőrscsáráp*-ot, a *szivás bocskor*-ba ugyanis *kápcáót* viseltek. A megfoltoz helyett azt mondják *megkrépäól*. A női hajfonatot *kitá*-nak hívják, ha pedig piperkőc

⁸ Balassa József: „A szlavóniai nyelvjárás”: *pregácsá* 'kék házi kötény, horv. *pregača*' 25. l.

valaki, ha szeret szépen öltözködni, azt mondják, hogy *kicos*. Horgol helyett *támbúroz*-t mondanak, a horgolt-bodor pedig *támbúrbodor* (csak az első tag szh. er.). A lányok kabátját *curák*-nak mondták. A kebelcsét *régyös*-re verték, vagyis 'redős'-re. A *régyös* 'redős' jelentésű, a *régy* pedig redő és nem 'ránc', ahogy azt az eddigi gyűjtők értelmezték.⁹ Tárgyi bizonyíték rá maga a *kebél* vagyis népviselet, amely sose volt ráncolt, hanem úgy verték *régyös*-re 'redős'-re a térdükön. A másik bizonyíték, hogy a *régyös* valóban nem ráncolt, hanem redőkbe szedett, sorba szedett jelentésű, bizonyítja az is, hogy ha a *kebelcsét* nem vászonból varrták, de gyolcsból, tehát könnyebben szakadó anyagból volt, akkor ezeket a *régyöket* úgy csinálták rajta, hogy berakták körröskörül, s ilyenkor azt *szedőtké*-nek is mondták. A haraszi *régy* fn. tehát még az átadó nyelv szavának eredetibb jelentését őrzi és az óegyhszl. *redъ* palatalizált magyar változata, a *régyös* mn. pedig a régi nyelvben is előforduló *redős* palatalizált alakváltozata (vö. NySz. redős, 1385). Ennek megállapítását elsősorban azért tartottam fontosnak, mert BÁRCZI GÉZA a SzófSz.-ban *redő* címszó alatt a következő megállapítást teszi: „... a redős r. *redős* mn. ... talán egy szláv er. *red* 'rend, sor' alapszóból, mely ugyanazon szláv szóra menne vissza, mint a rend, de későbbi átvétel vö. óegyhszl. *redъ* 'ua', megfelelői csaknem minden szláv nyelvben. A magyarázat komoly gyengéje azonban, hogy ilyen *red* fn.-et a m.-ban nem tudunk kimutatni”. A Harasztiból való nyelvjárási adat mellett bizonyít, hogy a *régy* fn. minden nehézség nélkül az óegyhszl. *redъ*-re vezethető vissza.

f) Allatvilág, növényvilág

A 'Lumium purpureum' neve *szopityká* Harasztiban, a *Clematis daphnoides szulák*; a vargánya *várgányá*. Itt említeném meg, hogy a gombát a harasziak és kórógyiak is *csöpörké*-nek mondják, de nem tartom valószínűnek, hogy szláv eredetű lenne (vö. KNEZSA Szl. jöv. 1/2, 614; és PENAVIN OLGA i. m. 236). A barkavessző, fűzfavessző *rekitye*, a 'Lactarius piperatus' neve Harasztiban *páprenyácsá* (vö. szh. *paprenjača*). A bogáncs *gécsá*, a tejgaz pedig *pátoská*. A galagonyát *gáláginyá*-nak mondják, a bodzát *burzá*-nak, a barackot *bárászk*-nak (vö. lat. *persisa* — ném. közvetítéssel került a szlávba is). A patkány *cákor* (vö. kaj-h. *štakor*). A piócat *pijóká*-nak nevezik.

g) Indulatszók

Háde: kétféle jelentésben használják, pl. „*Háde*, induljunk maór.” Itt nosza, rajta jelentése van, de használják átvitt értelemben is, ami megfigyelhető a szh.-oknál is, pl. „*Háde*, ne beszélj csudáót!” — a jelentése itt 'ugyan már'. Szerbhorvát pl. ilyen jelentésre: „Ajde molim

⁹ Balassa József: „A szlavóniai nyelvjárás” *régy* = ránc (Ruházat fejezet, 25. l.). D. Bartha Katalin: „A szlavóniai nyelvjárás szóképzése” *régyös* = ráncos (Nomen possessoris képzős -s fejezet, 62.). Penavin Olga: „Kórógy nyelvben található idegen elemek” *rögy* = ránc (1. csoport, 233.). Bóna Júlia: „A lentermelés és feldolgozása Harasztiban” *régyös* = ráncos (kebél címszó, 106). (Eredetileg tehát magam is a *régyös*-t tévesen ráncos-nak értelmeztem.)

te, šta kažeš!” Gyakran mondják azt is, hogy: *amá nyi*. 'Ott van ni, ahol 'ni, ni csak' jelentésben használják, tehát nyomatékosító elem, akárcsak a szh.-ban. Pl. Harasztiból: „Amá nyi, hoján kuszotá”. Pl. szh.-ból: „Ama kad ti kažem, veruj mi”.¹⁰

h) Egyéb

A kócosra és rövidhajúra azt mondják: *kuszotá*. Talán a szh. *kusava* 'ua' megfelelője. A vándorkereskedőt *robés*-nak mondják. Ahogy maguk elbeszélték, azért, mert amikor beértek a faluba, mindig azt kiabálták: „Robe! Robe!”. A *roba* szó jelentése a szh.-ban 'materia'. A falubíró *sztáresiná*-nak mondták. Káromló szavuk a: *bogá-isten*. Csak az első tag szh. eredetű és jelentése ugyanaz, mint a második tagé. Pl. „*Bogá-istent ábá á sérélesztőbe*”. Papi tized helyett azt mondták *lukmá*. A dohány-zacsónak Harasztiban *duvános kesze* a neve, a földtakarót pedig *pokris*-nak mondják. Pl. „Jó hejt vån á pokris álát” (= értelme: jó helyen van a temetőben, a földtakaró, a föld alatt). A fiatalasszony, ha nem akart gyereket, akkor *elprécskáótá*, vagyis tett valamit, hogy ne legyen. Az *elprécskáótá* talán a *prat* 'mos' szh. ige *-kál* ragos származéka és átvitt értelmű. A beszédre azt mondják, kis pejoratív kicsengéssel, hogy *povedáláós*.

NÉMET JÖVEVÉNYSZÓK

A vánkost *cihá*-nak mondták, a padot *pánk*-nak revezik, a kötelet *ěstráng*-nak, a lábast *kászró*-nak, a csatornát *száóncs*-nak (vö. ném. *schanz-e*). A mennyezetet újabban *stukatóz-zák*. A csavarra azt mondják *stróf*. A népviselet egyik ruhadarabja a *tintuk váól*. A *tinktuk* megfelelője a ném *dünn Tuch*. A piszok jelentésű *vászák* és a piszkos jelentésű *vászákás* is német eredetű talán (vö. úfn. *watsack?*).

GÖRÖG, LATIN JÖVEVÉNYSZÓK

Ezek *szláv közvetítéssel* kerülhettek szókincsünkbe.

Tigány 'lábos' (er. görög).

Az alak jelentésű *formá*, a hozomány jelentésű *jus*, a toll jelentésű *pěná*, a siratósorok jelentésű *rigmus* (= ezt másképp *jájszók*-nak is mondják) latin eredetűek.

¹⁰ Balassa József: „A szlavóniai nyelvjárás”. Véleménye szerint a hájde, háde jelentése: menj, menjünk, induljunk. 32.

Penavin Olga: „Körögy nyelvében található idegen elemek”. Indulatszók fejezet: hájdi, hájditok: rajta, —amá nyi! = hát látod értelmű. 236.

CIGÁNY JÖVEVÉNYSZÓK

a kovácsműhely jelentésű *vinyá* és a gyerek jelentésű *puré*.

A cigány jövevényszók közvetlen érintkezés eredményei. Haraszti-ban, ugyanis a Vuka túlsó partján, a Grádáci domb felé vivő út mellett majdnem fél évszázadig éltek cigányok. A II. világháború alatt az NDH áldozatai lettek.

A SZLAVONIAI NYELVJÁRÁSRA VONATKOZÓ EDDIGI IRODALOM

1. *Balassa József*: „A szlavóniai nyelvjárás” Bpest, 1894. Különnyomat a „Magyar Nyelvőr” XXXII. kötetéből. — 1—35.
2. *D. Bartha Katalin*: „Szlavóniai népnyelvi szövegek”, Magyar Népnyelv III. Debrecen—Kolozsvár, 1941. 377—380.
3. *D. Bartha Katalin*: „Mutatvány a készülő szlavóniai szótárból. A. Á.” Magyar Népnyelv III. Debrecen—Kolozsvár, 1941. 381—387.
4. *D. Bartha Katalin*: „A szlavóniai nyelvjárás szóképzése”, Magyar nyelvjárások I. Debrecen, 1951. 34—63.
5. *Penavin Olga*: „Izveštaj o dijalektološkom istraživačkom radu obavljenom u vremenu od 17—29 septembra 1957 godine po selima Slavonije sa mad'arskim živiljem (Korođ, Laslovo)” Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knj. II. Novi Sad, 1957.
6. *Penavin Olga*: „Kórógy nyelvében található idegen elemek”, Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knj. III. Novi Sad, 1958. 229—240.
7. *Penavin Olga*: „Kórógy lakosságának névanyaga” Magyar Nyelvőr, 1938. 4. sz. 476—481.
8. *Szarvas Gábor*: „A szlavóniai tájszólás” I. II. rész. Magyar Nyelvőr, 1876. I. rész: 9—13. old. II. rész: 61—65.

KÉZIRATOK

1. *Garai Ákos*: „Szlavóniai gyűjtés”. — A Kisfaludy Társaság megbízásából. — Néprajzi Múzeum, Ethnológiai adattár, jelzet nélkül. (Megjegyzés: Dr. Sebestyén Gyula hagyatékából, 1952. szept.-ben került a Néprajzi Múzeumba.)

A kézirat szójegyzéket tartalmaz, amelynek anyagát bevettem dolgozatomba is, mindenütt megjelölve, hogy Garai kézirat-anyagából való.

A Garai-kéziratban található szöveglejegyzések is, de hasznavehetetlenek, mivel a fonográf-hengereket nem találtuk hozzá, azok összetörték, használhatatlan állapotban vannak.

Használhatatlan a szövegrész azért is, mert hibás a lejegyzés módja, az ortográfiája. Pl. „Az én Auber baatyam vót legelsőben a khanaasz, de ú én raam dühöt a khanaaszsaagot”, stb. (20—23. old.) Garai szöveganyagát csak úgy tudtam volna fölhasználni, ha megvannak hozzá a fonográf-hengerek is.

2. *Kántor József* szentlászlói lakos katonakönyve az 1860-as évekből. Tartalma: katonaszövegek, versek, levelek, trufa. Megtalálható a Néprajzi Múzeumban, Bpest, Ethnológiai adattár. Szám: EA. 00II25.

Mivel Szt. László is a szlavóniai nyelvjárás egy szigete, ill. faluja, ezt a népi kéziratot fel tudtam használni az összehasonlításnál.

A számozatlan első lap belső levele lila tintával ez van írva: E kis könyvet írtam Én, Kántor József, Ittáljában, Verona és több városokba 1860, 1861 stöbi. —